

PROF. DR STEVAN LILIĆ  
PRAVNI FAKULTET  
UNIVERZITET U BEOGRADU

SRPSKA AKADEMIJA NAUKE I UMETNOSTI  
ODBOR ZA IZVORE SRPSKOG PRAVA  
PROJEKT "INOSTRANI UTICAJU NA NAŠE PRAVO"

### INOSTRANI UTICAJU NA NAŠE UPRAVNO PRAVO

Nastanak i razvoj upravnog prava u **Srbiji**, uz kasnije uticaje nemačke i francuske škole misli, velikim je delom vezan i za organizaciju vlasti nove države. Nakon oslobođenja od turske vlasti početkom prošlog veka, pri osnivanju elitnih nacionalnih škola u Srbiji, po ugledu na najrazvijenije evropske imperije toga doba, pažnja je posvećivana i proučavanju odgovarajućih pravnih i administrativnih disciplina, posebno teorijskim ("prirodno pravo") i upravnim predmetima ("policia"). Uporedo sa nastankom i uobličavanjem upravnog prava u Evropi kao posebne pravne discipline, u prvoj polovini i sredinom prošlog veka, ova disciplina, s obzirom na svoj značaj u izgradnji i razvijanju moderne pravne države, dobija svoje mesto među tradicionalnim pravnim naukama, kako na "pravoslovnom" odelu Velike škole i na Univerzitetu u Kraljevini Srbiji, tako i na Pravnom fakultetu u Beogradu u Kraljevini Jugoslaviji.

Prvi "pravi" profesor administrativnog prava na Velikoj školi bio je poznati pravnik svog vremena Stojan Marković (1833-1903), koji je objavio delo *Administracija Kraljevine Srbije, sa naročitim pogledom na nauku o državi i državnoj upravi* (1893). Iako se ipak ne radi o jednom potpunom i zaokruženom sistemu upravnog prava u današnjem smislu reči, delo Stojana Markovića, rađeno prema najeminentnijim uzorima tog vremena, posebno radovima Lorenca fon Štajna (1815-1890) i njegovim najznačajnijim delom *Priručnik za nauku o upravi* (1876), označava početak konvergenije postojećih upravnih i državnopravnih disciplina ka savremenoj koncepciji upravnog prava tadašnjeg doba. Tako, ocenjujući doprinos Stojana Markovića ističe se da: "Ovaj naš zaslužni pravnik, koga su izvesni pisci danas nenamerno, ali ipak neopravdano zaboravili kada govore o razvoju proučavanja javne uprave kod nas, doduše nije dao sistem celokupnog upravnog prava svog vremena, već je pod uticajem Lorenca Štajna njegovo delo više nauka o administraciji, ali ima i veoma obimnih delova sa deskriptivnim podacima o službeničkom pravu, Državnom savetu i Glavnoj kontroli. Sve to ostaje kao dragocena pomoć za bolje sagledavanje tadašnjeg upravnog prava Srbije."

Uporedo sa stabilizacijom prilika i opštim razvojem *početkom XX* veka u Srbiji, kao i nakon Prvog svetskog rata u Jugoslaviji, dolazi do razvoja pravnih nauka u skladu sa najvišim evropskim i svetskim akademskim standardima toga vremena. Ovo se na odgovarajući način odrazilo i na razvoj upravnog prava u Srbiji, posebno na Pravnom fakultetu u Beogradu. U periodu do Prvog svetskog rata, ali i kasnije, u periodu između dva svetska rata, od posebnog su značaja radovi profesora državnog prava *Slobodana Jovanovića*, kao i profesora upravnog prava *Koste Kumanudija*, ali, pre svega radovi profesora Mihaila Ilića, koji je konceptualnu osnovu našeg upravnog prava ukladio sa tadašnjim najvišim evropskim (francuskim) teorijskim standardima. Ovu liniju razvoja nastavili su drugi profesori upravnog prava kod nas posebno Lazo Kostić, i posle Drugog svetskog rata profesori Nikola Stjepanović i Dragaš Denković.

Teorijski koncept državne uprave (u Nemačkoj i drugim razvijenim evropskim zemljama napušten je kao prevaziđen još pre više od pola veka) stavljen u kontekst tzv. klasne suštine države i prava, međutim, naročito dolazi do izražaja krajem tridesetih, a puni zamah dobija tokom četrdesetih i pedesetih godina ovoga veka u Sovjetskom Savezu i drugim socijalističkim zemljama. Prema ovom stanovištu, koje kod nas već više decenija uporno zastupa akademik profesor Radomir D. Lukić, država se svodi na *"...organizaciju vladajuće klase za zaštitu klasnih interesa putem monopola fizičke sile..."*, dok se vršenje uprave svodi, kako su to isticali sovjetski autori čiji su se udžbenici i kod nas koristili, na *"...prikupljanje poreza, političku represiju (progonstva i izgnanstva, hapšenja), upravljanje vojskom i organizaciju špijunaže i kontrašpijunaže, zaštitu društvenog poretka i državne bezbednosti tsl."* Od teorijskog stanovišta u određivanju pojma uprave kao vršenja autoritativnih aktivnosti zapovedanja i prinude polaze i pojedini naši autori upravnog prava, posebno profesor Pavle Dimitrijević